

RITMIEK IN WESTERN RED CEDAR

GELUIDSWALWONINGEN
ALMERE-STAD

'Woningbouw die tevens als geluidsscherm dient' luidde de opdracht aan TANGRAM Architecten te Amsterdam. Het resulteerde in twee kloeke blokken, waar achter een schil van donker metselwerk een vriendelijke woonomgeving van hout schuilt. Western red cedar en meranti geven er de menselijke maat aan, met subtiele ritmes en details.

'Wat wordt dat voor gebouw, een school?' vroeg een voorbijganger aan architect Bart Mispelblom Beyer, toen deze kort voor de oplevering nog eens naar de uitvoering kwam kijken. Inmiddels is het onmiskenbaar woningbouw, met carports, tuinen, schommels, fietsen. Toch haalt de architect de opmerking van de passant nog graag aan. Die gaf namelijk feilloos aan waarin dit project zich, ook nu nog, van alle woningbouw in de buurt onderscheidt. Eerst en vooral is het een groot gebaar: twee langgestrekte blokken aan een doorgangsweg in Almere-Stad. Aldus geven ze contour aan een uitgestrekte nieuwbouwwijk en vormen tegelijkertijd een beschuttende begrenzing voor de 'gewone' rijtjeshuizen aldaar.

Inzetje: de opdrachtgever stond open voor andere oplossingen, zodat de ontwerpers kans zagen er iets moois van te maken.

Puzzelen, combineren, passen, meten.

TEKENING: TANGRAM ARCHITECTEN AMSTERDAM

1 2

Puzzelen en combineren Het Almeerse woningbouwproject is daarmee exemplarisch voor de aanpak van het bureau. Al sinds de oprichting in 1991 draagt TANGRAM Architecten een eigen zienswijze uit over hoe in Nederland zou moeten worden gebouwd. De bureaustart kwam voort uit het winnen van European, de tweejaarlijkse Europese ontwerpwedstrijd voor jonge architecten, die dat jaar als thema hanteerde 'verandering van leefpatroon en woning.' Voor de stichters Bart Mispelblom Beyer en Charlotte ten Dijke was dat aanleiding geen woonblok te ontwerpen, maar een wooninfrastructuur, oftewel een nog in te vullen raster met als uitgangspunten flexibiliteit, mobiliteit en inwisselbaarheid. De naam van het bureau onderschrijft deze inzet. Tangram is een Chinees puzzelspel, waarbij het erom gaat met een beperkt aantal simpele vormen een schier eindeloze variatie compacte, soms zeer complexe afbeeldingen te leggen. Op verwante wijze wil het bureau via puzzelen en combineren en passen en meten de beperkte ruimte in Nederland zo efficiënt en zorgvuldig mogelijk benutten. Steevast verdiepen de ontwerpers zich allereerst in de stedenbouwkundige gegevenheden. En vervolgens kijken ze bij voorkeur over de grenzen van het gestelde bouwprogramma heen.

Deksels op potten De vraag waarmee opdrachtgever Kingma Bouw BV uit Lelystad kwam, was op het eerste

Van voor- en achtertuinten kon geen sprake zijn, dus werd het patio plus tuin.

De noordkant, langs de weg, is vormgegeven als een harde schil, een gemetselde wand waarvan de uiteinden zich beschermend om de woningen heenbuigen.

oog niet 'bijster inspirerend', herinnert Mispelblom Beyer zich: 'Twee blokken van in totaal 47 woningen volgens exact het standaardprogramma dat voor grondgebonden eengezinswoningen geldt. Dus 150 vierkante meter per stuk, liefst verdeeld over tweeënehalve etage. Tuintje voor, tuintje achter, woonkamer en keuken op de begane grond, slaapkamers en badcel op de etages.' Kortom, het was een opdracht van de soort, waartegen TANGRAM Architecten zich sinds de oprichting verzet. Gelukkig stond de opdrachtgever open voor andere oplossingen, zodat de ontwerpers kans zagen er iets bijzonders van te maken. Dat had vooral te maken met de situering: langs de rand van een wijk, aan de kant van een weg, en dus onderhevig aan aanzienlijke geluidsbelasting. Mispelblom Beyer: 'De benaming geluidswalwoningen heeft een negatieve klank, de uitdaging voor ons was dat gegeven tot positieve kwaliteiten uit te bouwen.' De gekozen oplossing is daarop duidelijk geïnspireerd. De noordkant, langs de weg, is vormgegeven als een harde schil, een gemetselde wand waarvan de uiteinden zich beschermend om de woningen heenbuigen. De zuidkant, naar de woonwijk gericht, is daarentegen extra zacht: houten gevels, met daarvoor tuinen met houten hekken. Zo is het een uiterst geleidelijke en vriendelijke overgang naar de andere woningen in de buurt. Een vroege ontwerpschets geeft het principe scherp weer: de woonblokken vormen beide een duidelijke afsluiting van vijf parallelle stroken woningbouw, als deksels op potten.

3 4

Vooruitgeschoven blokken De gekozen opzet maakte het tevens voor de hand liggend in meer opzichten van gewone rijtjeshuizen af te wijken. Zo kon van voor- en achtertuinten geen sprake zijn, dus werd het patio plus tuin. Evenzo waren ook zadeldaken tegen zo'n hoge achterwand uitgesloten: de woningen werden dus rechthoekige volumes, driehoog tegen de achterwand en geleidelijk afdalend naar de woonwijk. De daken zijn uiteraard plat, waardoor ook de slaapkamers op de verdiepingen zich nu lenen voor zeer divers gebruik. Daarbij zijn de woningen in de uiterste hoeken (twee per hoek) niet verkaveld volgens het taartpuntprincipe dat de stedenbouwkundigen van Almere hadden bedacht, maar uitgevoerd als grote, ietwat vooruitgeschoven blokken zonder tuin; het gemis daarvan werd gecompenseerd door de extra grootte van de woning. Een zodanige omvang kregen deze hoekhuizen zelfs, dat ze geschikt zijn voor een bedrijf aan huis. En zo wisten de architecten in dit project een aanzet te geven tot het doorbreken van de monofunctionaliteit van de tegenwoordige woonwijk, trouw aan het vaste streven naar flexibiliteit van wat in Nederland wordt gebouwd.

Gesloten of gebroken Hout speelt in het ontwerp een essentiële rol. Het geeft ritme aan de collectieve maat en maakt daarbinnen de kleine, individuele woningmaat beleefbaar. Dat geldt zelfs voor de rugzijde van elk woonblok, de naar de weg gerichte noordkant. Deze zijde

Beschermde tegen aanzienlijke geluidsbelasting van voorbijrazend verkeer.

De hoekwoningen zijn uitgevoerd als grote vooruitgeschoven blokken zonder tuin; het gemis daarvan werd gecompenseerd door de extra grootte van de woning.

bestaat uit gemetselde muren van circa 12 m hoog, waarin metershoge smalle ramen vrijwel de enige onderbreking vormen. De meranti kozijnen springen fors naar voren, nemen in de gebogen zijkanten van de muren zelfs de vorm van heuse erkers aan. Zowel de enorme hoogte als de mate waarin ze uit de gevel springen, zijn afgestemd op de totale blokmaat. Hun geringe breedte en de beperkte onderlinge afstand zijn echter vooral gerelateerd aan de woningmaten. De combinatie maakt het geheel uniek. Bijzonder is dat aan de andere kant, de 'zachte' woonzijde, een vergelijkbare combinatie is bereikt. Ook hier overheerst op het eerste gezicht de collectieve maat, de individuele woningmaat is pas op subtieler niveau afleesbaar. Dat komt met name doordat de volledig houten gevel op de verdiepingen overal precies dezelfde indeling heeft: verticale stroken van gelijke breedte, beurtelings geheel gesloten of gebroken door ramen.

**DE DETAILLERING LAAT ZIEN DAT TANGRAM
VAAK MET HOUT WERKT**

Minimale middelen, maximaal effect Maar vanaf de stoep zijn de aparte huizen wel direct herkenbaar. Hier heeft iedere woning een eigen carport, zodat de breedte van elke woning (7,50 m) voelbaar is. 'We zijn altijd op zoek naar een vorm van abstractie die niet tot vervreemding leidt,' stelt Mispelblom Beyer. Hij legt daarmee de

essentie van het Almeerse woningproject uit. De achterliggende gedachte is dat 'samenhang tussen stedenbouw en architectonische oplossingen ervoor zorgt dat de gebouwde omgeving wordt geaccepteerd.' Niet zonder trots meldt hij dat dit inderdaad zo heeft gewerkt: 'Terwijl veel nieuwbouw in de wijk maar moeizaam werd verkocht omdat de markt ineengezakt was, waren deze woningen zó weg.'

De detaillering laat zien dat TANGRAM vaak met hout werkt. Met minimale middelen is een maximaal effect bereikt. Dat geldt voor de rugzijde, waar de hoge ramen

Er zijn door het bureau ontworpen tuinhelken, bergingen en carports neergezet, in dezelfde maatvoering als de gevels. Ze moeten de bewoners bewust maken van het stedenbouwkundige aspect.

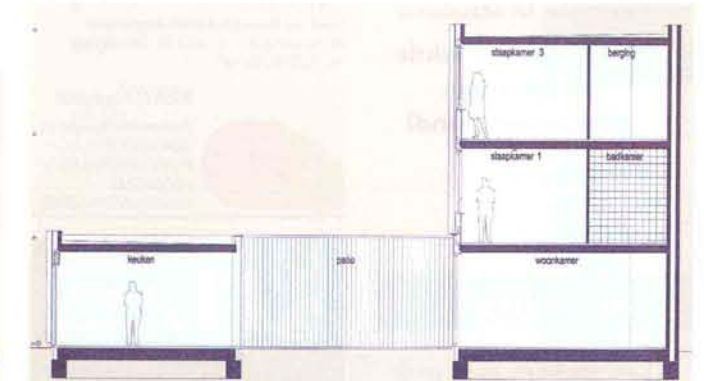
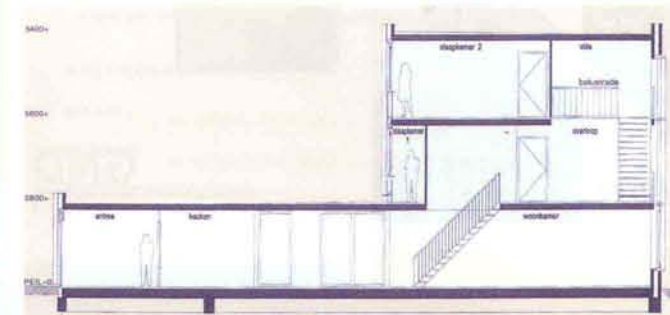
Een poort in het midden opent de massieve schil.

naar voren springen: op de kozijnen zijn smalle, verticale stijlen gemonteerd die los van de vensterbank zijn gehouden en daardoor de hoogte-expressie versterken. Typischer nog is wat aan de buikzijde gebeurt. De gevel, in houtskeletbouw, is bekleed met western red cedar delen die grotendeels verticaal, maar tussen de ramen juist horizontaal is aangebracht. Zoals bij meer projecten is bovendien gebruikgemaakt van een voor de gevel geplaatst raster van stijlen, wat de plasticiteit vergroot. Bij een eerder project (waterwoningen in de Aker te Amsterdam) gaven de architecten dit toegevoegde raster een donkerder kleur dan de gevel, terwijl het tevens een tamelijk autonome vorm kreeg, namelijk die van een vierkant raster.

Woninggevels als coulissen In Almere heeft het extra raster echter een maximale simpelheid. Het kreeg dezelfde kleur als de eigenlijke gevel en bestaat slechts uit parallelle lijnen. Daarbij is het western red cedar van zowel gevel als raster iets opgelicht door een behandeling met Olympic stain en zijn de meranti kozijnen geschilderd in een kleur die daarmee vrijwel geheel overeenkomt. Het resultaat is één samenhangend, lichtgekleurd blok, dat contrasteert met de donkere achterzijde. 'De woninggevels zijn als coulissen, waarbinnen de bewoners zelf hun invulling kunnen geven. Pas als ze hun gordijnen en zonwering hebben hangen, zul je de afzonderlijke woningen goed kunnen zien.'

Feiten en getallen

Locatie:	Hagevoordreef Almere-Stad
Opdrachtgever/ aannemer:	Kingma Bouw BV Lelystad
Ontwerp:	TANGRAM Architecten Amsterdam
Constructeur:	Bondt, Raadgevend Ingenieursbureau voor milieu- en bouwtechniek BV Rijssen
Western red cedar gevel- bekleding/schuttingen:	Abraham van Stolk Houthandel & Zn. BV Rotterdam
Meranti kozijnen:	Timmerfabriek Dam Hout BV Harkema
Rockpanel patio:	Imabo 'De Veluwe' Hout- en bouwmaterialen BV Nunspeet
Bouwperiode:	Maart 2003 - maart 2004
Bouwkosten:	± € 4,4 miljoen

Uiterst simpel is ook de bevestigingswijze van het raster, namelijk met S-vormige roestvaststalen verbindingstukken. Juist die tussenruimte van circa 10 mm tussen deze stijlen en de gevel bepaalt de krachtige werking van de eerste: ze versterken de ritmiek, geven de gevels dieptewerking en vergroten de neggen van de ramen. Waar de gevel direct langs een straat staat (bij de hoekwoningen), treedt nog een ander weldadig effect naar voren: de privacy wordt fors vergroot.

Prachtig noorderlicht De woningen weerspiegelen de opzet van het project in een aantal uitzonderlijke kwaliteiten. Zo vormt de ruime patio - het alternatief voor de achtertuin - steeds een bijzondere onderbreking van de woonkamer: de besloten buitenruimte voorziet dit vertrek meteen van fraai, extra daglicht. Ook hier toont zich trouwens de ruime ervaring van het bureau met de toepassing van hout. In de patio is uitsluitend de aan de burenen grenzende muur bekleed met western red cedar. Op de overige drie muren is Rockpanel aangebracht. Door deze afwisseling in gevelmateriaal is de ruimtelijke werking van de patio groter; bij een zelfde materiaal aan alle kanten zou deze ervaren worden als een benauwende kist.

Maar vooral het hoge raam aan de noordwand voegt aan de woningen iets unieks toe. Voor een gewone eengezinswoning is zo'n raam van circa 7 m hoog al een ongekend gebaar. Het is uitgebuit om de hal, met open trap, tot een

Dwarsdoorsnede woning.

riante ruimte te maken over de volle hoogte van het huis. Er valt prachtig noorderlicht naar binnen, en de hal is zo op velerlei wijzen te gebruiken.

Stedenbouwkundig aspect De belangrijkste kwaliteit van de woningen blijft hun flexibiliteit. De rechte plafonds en de fatsoenlijke maten dagen de bewoners uit iets heel eigens met alle vertrekken te doen. Eerlijk gezegd hoopten de architecten iets dergelijks aan de tuinkant te voorkomen. Hier werden uitsluitend door het bureau ontworpen tuinhelken, bergingen en carports neergezet, in dezelfde maatvoering als de gevels. Ze dienen ertoe om de bewoners op een vriendelijke manier ook bewust te maken van het stedenbouwkundig aspect van het woningbouwproject. Opdat het grote gebaar herkenbaar blijft en niet door toevoegsels wordt verstoord. •

HILDE DE HAAN

PROJECTSEMINAR

Op 11 november 2004, 15.00 uur vindt er te Almere een bijeenkomst plaats voor architecten en opdrachtgevers over dit project.

Toelichting door de architect en bezoek ter plaatse maken deel uit van het programma.

Gratis deelname is uitsluitend mogelijk na opgave (voor 1 november a.s.) via tel. 0900-5329946 (45 cpm), fax 036-5329571 of www.centrum-hout.nl. Toegang alleen met ontvangstbewijs.